

A bv. bírói eljárás

Módosítás után • Jogorvoslati fórum • Eltérő értelmezések

A büntetés-végrehajtási jog fejlődésének, jogági önállósodásának egyik eredményeként is értékelhető, hogy már a Bv. tvr. kiemelte a Be. köréből és önállóan szabályozta a büntetések és intézkedések végrehajtásával kapcsolatos bírósági eljárást. Egy új, másfajta bírói processus keletkezett a büntetés-végrehajtási jog égisze alatt. Ezt juttatta kifejezésre a tvr. miniszteri indoklása is, amikor kimondta: „... ezeket a szabályokat kiemeli a büntetőeljárás jog köréből, ezzel is hangsúlyozva, hogy olyan sajátos, az igazságszolgáltatás körébe vágó feladatok ellátásáról van szó, amelyek szorosan kapcsolódnak az ítélkező tevékenységhez.”¹ E jelentős lépés azonban messze nem tekinthető minden vonatkozásban következetes megoldásnak. A Bv. tvr. ugyanis olyan eljárást teremtett, amelyet a kontradikció hiánya, az eljárási garanciák bizonytalansága, a jogorvoslati rend hézagossága jellemezett.

Ahogy azt *Kabódi Csaba* írta: „A büntetés-végrehajtási bíró gyakran csupán az eljárás lefolytatója, s nem annyira igazán az ügy ura.”²

A bíróság döntési jogköre büntetés-végrehajtási ügyekben igen széleskörű lett, kevés országot lehet találni, ahol

az elítélttel kapcsolatos ennyi kérdésben bírót dönt. E garanciarendszer mellett létezik másfajta is, az ügyészi törvényességi felügyelet. Egyik sem váltható ki a másikkal, hiszen mást-mást jelentenek, de az ügyész is egyik résztvevője a bv. bírói eljárásnak, ezért szerepére szükségés külön is kitérni.

Törvényességi felügyelet

A büntetés-végrehajtás törvényessége feletti felügyeleti tevékenység előfeltétele a rendszeres ellenőrzés, vizsgálatok tartása, nélkülözhetetlen hozzá az azonnali intézkedési jogosultság, a minden bűnüldöző, igazságszolgáltató, végrehajtó szerv irányában érvényes indítványozási jogosultság. Ezek együttes megléte biztosíthatja, jelentheti a törvényességi felügyelet elvárható működését. Ez egyértelműen több, illetve más, mint a belső ellenőrzés vagy önmagában a jogorvoslati fórum. Utóbbi a bíróság lehet, viszont csak az elé került ügyekben, így az elítélt által sérelmezett – ha volt erre lehetősége – visszaéléseket tudja elbírálni (mást nem tehet, hiszen a bírói funkci-

óval összeegyeztethetetlen a helyszíni kutatás, tényfeltárás, operativitás, stb.), a többi esetleg előforduló törvénysértést már nem tudja alkotmányos helyzeténél fogva észlelni, feltárni. Viszont törvénytől eltérés az elítélt javára sem történhet, a többi állampolgár jogát is tiszteletben kell tartani, az állami büntetőigényt a büntetés végrehajtása alatt is érvényesíteni kell.

A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyelete a történelem során kialakult sajátos eszközeivel, módszereivel elősegíti, hogy a fő- és kényszerintézkedéseket, az utógondozást, a bűnügyi nyilvántartást a végrehajtó szervek a törvények és más jogszabályok előírásainak megfelelően hajtsák végre; a visszaesés megelőzése érdekében mind az állampolgár, mind az állami szervek az őket érintő rendelkezéseket megtartsák. A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyelete jelenti az állampolgárok, az elítéltek jogainak védelmét, de egyben az állam büntető igénye érvényesülésének eszközét is, a társadalom és a többi állampolgár védelmét, az állami szervek kötelezettségei teljesítésének kikényszerítését, a mindkét oldali esetleges joggal való visszaélés kiküszöbölésének garanciáját. Célja a büntető határozat törvényes végrehajtásának elősegítése, de cél annak előmozdítása is, hogy az adott büntetés, intézkedés betöltse rendeltetését, amit a törvénysértések feltárásával és megelőzésével szolgál. Szerepe van a végrehajtásban

közreműködő, a legkülönfélébb intézményrendszerekbe és szervezeti hierarchiába tartozó, más-más ágazati irányítás alatt álló szervek gyakorlatának koordinálásában, egységesítésében.

Ahol az egyes emberek alapjogai korlátozás alá esnek – a törvény vagy bírósági ítélet alapján – a legmesszebbmenő védelmet kell nyújtani az esetleges hatalommal való visszaéléssel, az emberi jogok súlyos megsértésével szemben. Ehhez az ügyészség rendelkezik kellő hatósági jogosítvánnyal, eszközökkel, szervezettel, szakizmeggel, operatív módszerekkel.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete illetékes bizottságának 1990-ben hozott irányelve szerint az ügyészeknek aktív szerepet kell játszaniuk a bírósági határozatok végrehajtásában, kellő figyelmet kell fordítaniuk a hatalommal való visszaélésre, az emberi jogok súlyos megsértésére (ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa Bűnmegelőzési és Ellenőrzési Bizottsága XI. ülészakán Bécsben, 1990. február 5-16-án E/AC 57/1990/1. szám alatt, melléklet II. és 15. pontja).

Sajátos fórum

Tehát a fentiek szerint a *bv. bíró nem lehet a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelője*, hanem sajátos igazságszolgáltató és jogorvoslati fórum lehet, mert különben nem is bíró lenne. *A bv. bíró olyan személy, aki jogosult még alakítani az ítélező bíró-*

ság által hozott büntetést (intézkedést) a végrehajtás menetében – a büntetés céljának, különösen az egyéni prevenció igényeinek megfelelően – a törvény keretei között. A bv. bírói funkció csak az igazságszolgáltatás keretében elhelyezhető az alkotmánybírói határozat értelmében is.

Másik oldalról megközelítve a kérdést: ugyanakkor *nem vállalhatja magára a büntetés-végrehajtás tipikus feladatait*, mert már akkor sem bírói funkciót lát el. Jelenleg feladatainak teljesítése során tapasztalhatjuk, hogy azok gyors döntést igényelnek, ami viszont eljárásának formalizálása, a garanciák fokozása ellen hat. Tulajdonképpen a sok adminisztratív, igazgatási, végrehajtó-rendelkező feladat, amelyekkel még felruházták, nem bírói feladat. *Ha bírónak tekintjük, akkor ezektől az adminisztratív, tipikusan igazgatási munkáktól mentesíteni kellene őket.* Nem lehet nevelő, pártfogó valaki, ha alkotmányosan bírói szerepet tölt be, ha bírói jogorvoslati fórum.

Tehát a bv. bírósági szervezeti elhelyezése adott, az igazságszolgáltatás keretében funkcionálhat, mint bíró. Külön bv. bíróság létrehozását az alkotmány nem teszi lehetővé. A bv. bírósági létének indokál a külföldi tudományos irodalomban a következőt hozzák fel: *„Az igazságszolgáltatásnak ki kell terjednie a büntetés-végrehajtási folyamatra is, hogy megvédje az emberi jogokat, és hogy lehetővé tegye minden emberi konfliktus megoldását a büntetések végrehajtásának stádiumában.”³*

Nemzetközi körkép

Nemzetközi kitekintéssel, történelmi fejlődésében vizsgálva az intézményt, változatos képet lehet kapni róla. *Olaszországban* 1913-ban létrehozták a *felügyelő bíró* intézményét (quidice de sorveglianza), akinek az volt a szerepe, hogy munkát végeztesen a börtönön kívül. Ezt az intézményt az 1930-31-es törvényhozásnál is megtartották. *Portugáliában* 1944-ben vezették be a „*fejlesztési*” bíróságot több bíróság illetékességi területére kiterjedően. Rendelkezik többek között az elítéltek veszélyességéről, a biztonsági intézkedések alkalmazásáról és módosításáról, a feltételes szabadlábra helyezéséről. Joga van az intézeteket meglátogatni, a foglyokat meghallgatni, intézkedni panaszuk orvoslásában. Nagyjából hasonlít a feladatköre a francia büntetés-alkalmazó bírósághoz és a lengyel „*fejlesztési*” bírósághoz.

Németországban a törvénybírói döntéshez köti a szabadságvesztéssel járó büntetések végrehajtását. Az első fokú bíróságban van *büntetés-végrehajtási kamara* (Strafvollstreckungskammer), a *fejlesztési bíróság* a bíróság egyik kamarája. A jogi döntések célja, hogy megoldja az elítélt és a fejlesztési igazgatóság közötti konfliktusokat. 1975-ben hozott törvény rendelkezett a *felügyeleti szekció* felállításáról minden fellebbviteli bíróság körzetében, melynek összetétele: egy

felügyelő bíró a másodfokú bíró szerepében, egy az első fokú bíró szerepében és két szakértő. A szekció nem bíróság, hanem kollektív szervezet. E szerv dönt a félzabadság engedélyezéséről, a feltételes szabadlábra helyezésről és a büntetések mérsékléséről. *Franciaországban* a bv. bírák kinevezésével intézményesítik a kezdő bírácoknak nyújtott helyszíni tapasztalatszerzési lehetőséget. Három évig foglalkoznak (ami megújítható) a börtönviszonyok, a külső munkáltatás, a félzabadság (pl. hétvégi kimenő) és a feltételes szabadlábra helyezés megadásával, kapcsolatot tartanak a felfüggesztett büntetést kapott személyekkel és elrendelhetik valamely szankció foganatosítását vagy valamely korlátozás enyhítését.

Franciaországban a büntetés-végrehajtási bíró jogkörének 1972. évi kiszélesítése során úgy tekintettek erre az intézményre, hogy ezzel meg lehet oldani a büntetés-végrehajtási válsághelyzetet. Ezt a toulai és a clairvaux-i börtönökben lejátszódó véres események is sürgették, ideológiai alapját pedig az ekkor divatos „kezelési” elméletek képezték, melyek helyettesíteni kívánták az általános megelőzést szolgáló büntetéseket az egyéni megelőzés eszközeivel. A bűnözés helyzetének kedvezőtlen alakulása azonban oda vezetett, hogy *a büntetés-végrehajtási bíró „a megoldás embere” helyett az „alibi embere” lett.* Az 1975. évi törvény a bv. bírót jogosította fel a börtönigazgató helyett arra, hogy egyes börtön-

tönrezsimek között áthelyezhesse az elítélteket; illetve arra, hogy lehetővé tegye az egyes elítéltek gyógykezelését. Ez azonban felvetette az állampolgári egyenjogúság kérdését. Az Alkotmányjogi Tanács döntése szerint a bv. bíró intézkedései a börtönön belüli szervezési intézkedéseknek minősülnek, de nem érintik az állampolgári jogokat. A bv. bíró lehetőséget kapott arra, hogy utasítást adjon az elítélttel való bánásmódra. Például a tekintetben is, hogy engedélyez-e házasságkötést, szakáll- vagy bajusznövesztést, óra, tranzisztoros rádió tartását, milyen körülmények között ad engedélyt dohányzásra stb. 1977-ben a bv. bíró mellett az ügyészség jogosultságai is bővültek a büntetés-végrehajtás elhalasztása, félbeszakítása terén. A bv. bíró jogosult kivételes esetekben a büntetés végrehajtásának elengedésére; egy évből három hónap mértékben.

Ilyen légkörben került sor az 1978. november 22-i és az 1981. február 2-i törvények meghozatalára, amelyek lényegesen korlátozták az elítélteknek nyújtható kedvezményeket, így a bv. bíró hatáskörét, egyben megnövelték az ügyészt. Például a börtön igazgatója nyomban meg kell hogy küldje a bv. bíró szabadlábra helyező vagy eltávozást engedélyező határozatát annak az ügyésznek, aki az eltávozás vagy a lakhely szerint illetékes, az ellenőrzés elősegítése céljából. 1976 júliusában olyan törvényjavaslatot is előterjesztettek egyébként, hogy a bv. bíró helyett bv.

bíróság járjon el – de csak másodfokon. Az 1977. november 25-i büntetőeljárás-törvénynovella büntetés-végrehajtási bizottságok alapításáról rendelkezett, amelynek tagja az ügyész is, valamint a börtönigazgató.

Az 1978. november 22-i törvény azzal korlátozta a bv. bíró és a bizottságok jogosultságait, hogy bármilyen címen csak egy meghatározott „biztonsági időszak” eltelte után tette lehetővé a szabadlábra helyezést, melynek hosszáról a bizottság dönt. Az 1981. február 2-i törvény tovább korlátozta a bv. bíró hatáskörét, szűkítette a szabadlábra helyezési lehetőségeket számos bűncselekmény vonatkozásában és megnövelte a kötelező zárkában történt őrzés időtartamát. Az új törvény összemosta a végrehajtói hatalom és a bírói hatalom közötti határt. Ráadásul az ügyészi jogorvoslati kérelemnek halasztó hatálya van a bv. bíró határozataihoz illeően.⁴

Belgiumban az 1985. évi törvényjavaslat a bíróságokon 4. tagozatként a büntetés-végrehajtási tagozatot javasolta létrehozni, amely három bíróból álló tanács, ülésén részt vesz az ügyész. A büntetés-végrehajtási bírónak kriminológiai képesítéssel kell rendelkezniük. E bíróság hatáskörébe tartozik a külföldön kiszabott büntetések végrehajtási módjának meghatározása is, a halasztás vagy részletfizetés engedélyezése, a foglalkozástól eltiltás enyhítése. Döntései ellen csak semmisségi panasznak van helye, fellebbezésnek nincs.⁵

Ausztriában szintén bevonták az ítélőbírákat az ítélet végrehajtásával kapcsolatos döntésekbe, beleértve a próbára bocsátást is. Az 1984. évi reform során hangsúlyozottan szerepelt, hogy a feltételes szabadlábra helyezésről az érintett részvételével lefolytatott tárgyalás alapján kell döntenet. Önmagában az ügyiratból nem nyilvános ülésen történő döntés csak akkor lehet megengedett, ha a szabadlábra helyezést az intézet vezetői pártolják, az államügyész ahhoz hozzájárul.

Nagy-Britanniában szemben állnak azzal a gyakorlattal, hogy az ítélőbírónak kötelessége lenne figyelemmel kísérni az általa elítélt személyek sorsának alakulását a szabadon bocsátásukig. A bírókra nehezedő adminisztratív teher ezt egyszerűen nem teszi lehetővé. Hivatkoznak Arisztotelészre is, mint aki rámutatott *Politika* című művében a következőkre: „Sok helyütt az egyik békebíró őrizi a foglyot, míg a másik mondja ki fölötte az ítéletet. Bölcs dolog a foglár feladatát különválasztani és valami módon csökkenteni a hivatal népszerűtlenségét.”⁶

Lengyelországban 1958-ban alapították meg a fegyintézeti bíró intézményét, hogy ellenőrizze a feltételes szabadlábra helyezést. A fegyintézeti bíróságot 1970-ben vezették be az 1969. évi végrehajtási törvénykönyv alapján. *A fegyintézeti bíró az ügyéssel közösen ellenőrzi a büntetés-végrehajtási intézetek törvényességét, a bánásmóddal kapcsolatban hozott döntések köte-*

lezőek az intézetre. Kizárólagos joga annak eldöntése; milyen típusú intézetben kell az elítéltnak eltöltenie a büntetését, milyen rendszert kell alkalmazni nála. A feltételes szabadságra bocsátás előtt meg kell hallgatnia az intézet képviselőjét, de elengedhetetlen az ügyész jelenléte is. A feleknek joguk van felszólalni a döntés ellen. Néhány esetben a bíróság összetétele egy bíró és két laikus ülnök. Például védőfelügyelet alkalmazása esetén.

Alapvető emberi jogok gyakorlásának vagy nem gyakorlásának kérdésében való döntésről van sokszor szó a büntetések, büntetőjogi intézkedések végrehajtása során, ami nem válhat sematikus ügyintézésé. Ez támasztja alá mindenekelőtt a bv. bíró *perjogi pozíciójának* erősítését. Ugyanakkor azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy e törekvésekkel csak addig lehet elmenni, amíg a tartalmi munkáját nem veszélyeztetik.

Hazai helyzet

Magyarországon a Bv. tvr. a bíróság büntetés-végrehajtási feladatait a megyei, illetve a Fővárosi Bíróságon működő büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe utalta.

A bv. bírói eljárás önálló arculatát úgy igyekeztek megteremteni, hogy a Be. különleges eljárási szabályaiban nyilván a büntetés-végrehajtás zárt, titkosabb rendszere által megkívánt *szűkítések*et rendelték el. Ennek következ-

ménye, hogy a bv. bíró előtti eljárásban általában fő szabályként *sem az ügyész, sem a védő részvétele nem kötelező*. A bv. tvr. általában nem bíróságot, hanem büntetés- végrehajtási bírót említ. A számos ellentmondásról, következetlenségről *Berkes György* mélyen elemző tanulmánya ad részletes tájékoztatást.⁷

A jogalkotó nem adott olyan rangot a büntetés-végrehajtási bírói eljárásnak, mint más bírósági eljárásnak. A Bv. tvr. a bíróság büntetés-végrehajtási feladatait említi, a *büntető-végrehajtási bíró* elnevezést használja, mégis külön szabálynak kellett bírói minőségében megerősíteni a büntetés-végrehajtási bírót. A 108/1979. (IK.8.) IM számú utasítás adott neki engedélyt az ítékezésre (4. § (2) bekezdés), ami már önmagában is magyarázat a jelen helyzetére. A bv. bíró eljárása lényegében tehát a végrehajtáshoz kapcsolódó *speciális, úgynevezett végrehajtási eljárás, különösen a büntetőeljáráshoz viszonyítva*. „A Bv. tvr. 11. fejezetében szabályozott bv. bírói eljárások csupán viszonylagosan önállóak a büntetőeljáráshoz képest. A Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdése szerint ha e törvényerejű rendelet vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik, a büntetés-végrehajtási bíró eljárására a büntetőeljárás szabályai az irányadóak. Ez a tömör rendelkezés természetesen nem igazít el minden részletkérdésben, adott esetben a Be. és a Bv. tvr., illetve más jogszabályok gondos egybevetése után tudunk csak állást foglalni abban,

hogy a *Be.* valamely rendelkezése alkalmazható-e a *bv. bírói eljárásban.*”⁸

A *Bv. tvr.* 1992. december 31-ig hatályos 6. § (3) bekezdésének c/pontja kimondta: „A büntetés-végrehajtási bíró eljárása során hozott végzés ellen – eltérő rendelkezés hiányában – fellebbezésnek nincs helye, ha a végzés törvénysértő, azt hivatalból vagy az ügyész indítványára megváltoztatja.”

Az Alkotmánybíróság 5/1992. (I.30.) AB határozatában megállapította, hogy a *Bv. tvr.* fenti rendelkezése, továbbá – ezzel összefüggésben a 108/1979. (IK.8.) IM utasítás 36; 53; 104. és 109 §-a alkotmányellenes, ezért azokat 1992. december 31-i hatállyal megsemmisítette.⁹ Indoklásában az Alkotmánybíróság rámutatott, hogy a *Bv. tvr.* érintett rendelkezésének alkotmányosértő volta abban gyökerezik, hogy a 20-féle *bv. bírói* határozat közül így 16 esetben nem biztosított sem törvényi, sem alacsonyabb jogforrási szinten a garanciális jellegű, másodfokú elbírálást lehetővé tevő egyetlen jogorvoslati forma sem. Ez pedig sérti az Alkotmány 57. § (5) bekezdésében rögzített alaptörvényi követelményt, amely szerint: „A Magyar Köztársaságban a törvényekben meghatározottak szerint mindenki jogorvoslattal élhet az olyan bírói, államigazgatási vagy más hatósági döntés ellen, amely jogát vagy jogos érdekét sérti.”

A *Bv. tvr.* 6. § (3) bekezdése c/pontjának, valamint az IM utasítás vonatkozó rendelkezéseinek ex nunc hatályú megsemmisítése révén 1993. január 1-jétől

az ügyész, a terhelt és a védő fellebbezési jogának szabad érvényesülésével biztosítottá vált a másodfokú felülbírálat alkotmányos követelménye.

Bővülő döntési jogkör

1993. április 15. napján lépett hatályba a *Bv. tvr. módosításáról szóló 1993. évi XXXII. törvény*, amely a büntetés-végrehajtási bíró feladatainak bővítése mellett – a törvény által meghatározott esetek kivételével – immár törvényi szinten is általánossá tette a fellebbezés lehetőségét a *bv. bíró* által hozott végzésekkel szemben.

A *bv. bíró* döntési jogkörének bővítését jelenti a módosítás révén a *Bv. tvr.* beiktatott 28/A. §, amely a fogház, illetőleg a börtön végrehajtásának általános szabályainál *enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazására ad lehetőséget* a *bv. bíró* számára, aki az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásáról a *Bv. tvr.* 7/A. § szerinti eljárás során dönt. E körben felmerült a kérdés, hogy ezen eljárás keretében mire terjed ki a *bv. bíró* jogosítványa. Ismeretes olyan álláspont is, amely szerint a *bv. bíró* nem csupán a fogház, illetőleg a börtön végrehajtási szabályainál enyhébb szabályok alkalmazásának lehetőségéről dönt, hanem arról is határoz, hogy *ebben az esetben az elítéltet milyen kedvezmények illetik meg.* Így dönthet arról, hogy a 28/A § (1) bekezdésének a-d/pontjaiban felsorolt kedvez-

Döntések és fellebbezési lehetőségek

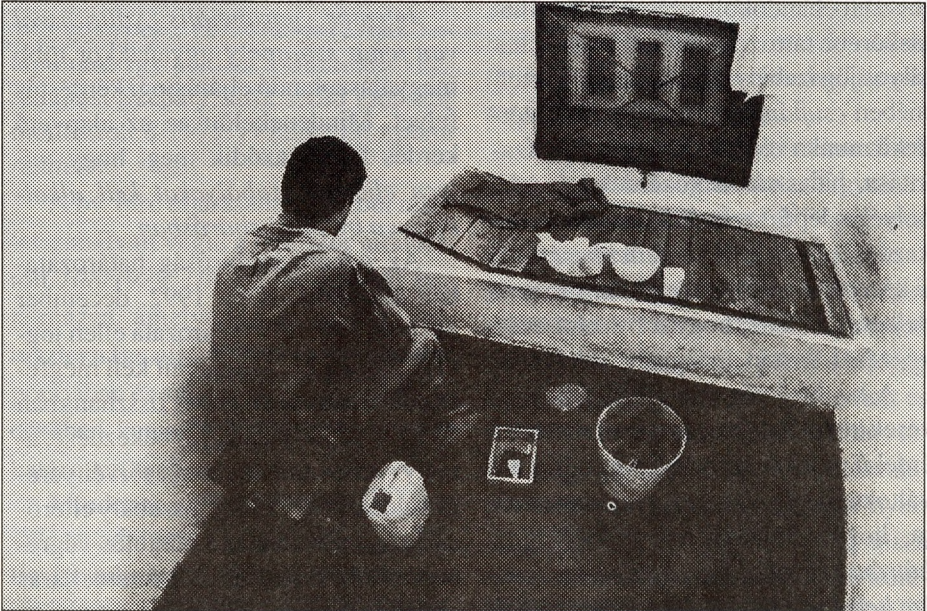
A bv. bírő hatáskörébe tartozó döntések	Halasztó hatályú fellebbezésnek van helye	Nem halasztó hatályú fellebbezésnek van helye	Nincs helye fellebbezésnek
1. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása		X	
2. Feltételes szabadságra bocsátás		X	
3. Feltételes szabadság megszüntetése		X	
4. Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása		X	
5. Fenyítés elleni fellebbezés elbírálása	Magánélzárást kiszabó határozat ellen a bv. bíróról halasztó hatályú fellebbezésnek van helye.	X	
6. Más munkahely kijelölése a kövérdekű munka végrehajtására		X	
7. Kövérdekű munka végrehajtásának felfeszakitása			X
8. Kövérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása		X	
9. Kövérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre	X		
10. Halasztás a kövérdekű munka helybe lépő szabadságvesztés megkezdésére			X
11. A pártfogó felügyelet elrendelése, meghosszabbítása, megszüntetése, továbbá a bíróság határozatában előírt magatartási szabályok megváltoztatása		X	
12. Szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása fiatalkoruként elílt 21. életévét betöltő személy esetén		X	
13. Felfüggesztés javítóintézetből		X	
14. Javítóintézeti nevelés folytatásának elrendelése		X	
15. A tanulmányok folytatásának elrendelése a javítóintézetben az elílt 19. életévének betöltése után		X	

ezmények közül az elítéltet melyik és milyen tartamban illeti meg, így például határoz arról, hogy az elítélt a büntetés-végrehajtási intézetből havonta hányszor és milyen időtartamban távozhat el. *Álláspontom szerint az ilyen értelmezés egyaránt ellentétes a jogalkotó szándékával és a törvény szövegével is*, amelyből ugyanis csak az következik, hogy a bv. bíró az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának a lehetőségéről dönt. *Hogy ebben az esetben az elítéltet milyen kedvezmények illetik meg, azt minden esetben a bv. intézet parancsnokának kell meghatároznia*. Ha a jogalkotó a bv. bírót ezen eljárás keretében ezt meghaladó jogosítványokkal is fel kívánta volna

ruházni, úgy azokat nevesítve ki kellett volna mondani a törvényben. Ebből pedig véleményem szerint az következik, hogy amennyiben e körben a bv. bíró olyan kérdésről is rendelkezik, amelyet törvény nem utal kifejezetten a hatáskörébe, úgy a *bv. felügyeleti ügyésznek az ilyen tartalmú bv. bírói határozatot meg kell fellebbeznie*.

A büntetés-végrehajtási intézet magánelzárás fenytést kiszabó határozata, mint a legsúlyosabb fegyelmi fenytés, olyan joghátrány, amelyre a Novella hatályba lépését követően csak a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtott fellebbezés, mint garanciális követelmény biztosításával kerülhet sor.

A magánelzárás fenytés ellen az elítéltek a bv. bíróhoz fellebbezhetnek, akinek döntési joga az ilyen ügyekben nincs korlátozva

A fellebbezés elbírálásához kapcsolódó megválaszolandó kérdésként merült fel a bv. bíró döntési jogkörének terjedelme, tehát az a kérdés, hogy milyen mértékben van kötve a büntetés-végrehajtási intézet magánelzárás fenytést kiszabó határozatához. A bv. bíró döntési jogköre e körben nem korlátozott, a fellebbezéssel megtámadott határozatot helyben hagyhatja vagy megváltoztathatja. Így a fegyelmi fenytést mellőzheti, a magánelzárásnál enyhébb fenytést alkalmazhat, de akár a magánelzárás mértékét is csökkentheti. Erre mutat rá egyébként a Bv. tvr-t módosító Novella 4. §-ához fűzött miniszteri indokolás 2. pontja is.

A fellebbezés kizárása csak kivételes esetben indokolt, ezért a bv. bíró hatáskörébe tartozó döntések közül a hatályos jogszabályi rendelkezések értelmében *csupán kettő esetben* (a közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása, halasztás a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére) *nincs helye fellebbezésnek*. E két esetben a fellebbezést kizáró rendelkezés oka az, hogy a bv. bíró ezen végzései tisztán igazgatási jellegűek.

A bv. bíró végzése elleni fellebbezések közül halasztó hatálya van a közérdekű munkát szabadságvesztésre átváltoztató végzésnek figyelemmel arra, hogy „*az elítéltnak indokolatlan hátrányt okozhat, ha a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztést a végzés elleni fellebbezés ellenére fogantatva veszik.*”¹⁰

A büntetés-végrehajtási intézet magánelzárást kiszabó határozata ellen a tvr. *halasztó hatályú fellebbezést biztosít* a bv. bírónak. A bv. bíró e tárgyban hozott végzése ellen benyújtott fellebbezésnek azonban már nincs halasztó hatálya, figyelemmel arra, hogy az a fenytés végrehajtásának nem kívánt elhúzódását eredményezhetné. Ez összhangban van a Be. 269. § (2) bekezdésében írtakkal, mely szerint a végzés a fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható, kivéve ha a fellebbezés halasztó hatályát a törvény kimondja.

Eljárásjogi kérdések

Jelentős garanciális változásról van tehát szó, mely ugyanakkor több megválaszolandó eljárásjogi kérdést is felvet. Mindenekelőtt az az alapvető kérdés fogalmazódik meg, hogy *milyen eljárási szabályokat kell alkalmazni a bv. bírói eljárásban*.

Az Alkotmánybíróság határozatában kimondja, hogy 1992. december 31. után a bv. bíró határozata ellen jogorvoslatra a Be. szabályait kell megfelelően alkalmazni. Ezzel összhangban áll a Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdése, amely szerint amennyiben e törvényerejű rendelet vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik, a büntetés-végrehajtási bíró eljárására a büntetőeljárás szabályai az irányadók.

A bv. bíró eljárását többféle és - szintű jogszabály határozza meg. A

büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 397. § (1) bekezdése mondja ki, hogy a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról a bíróság gondoskodik. *A bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvény 43/A. §. (1) bekezdése* deklarálja, hogy a büntetések és az intézkedések végrehajtása során a bíróságra háruló feladatokat a *bv. bíró és a hivatásos pártfogó* látja el. A *bv. bíró* működésének „eljárési jogát” legmagasabb szinten a *Bv. tvr. II. fejezete* tartalmazza, míg az „anyagi jogi” szabályok elsősorban a *Btk-ban*, illetve a *Bv. tvr-ben* találhatóak. Az eljárást meghatározó jogszabályok következő szintjét azok a miniszteri rendeletek képezik, amelyek a *Bv. tvr.* felhatalmazást tartalmazó rendelkezésein (103. § (3) bek.; 105. § (2) bek.; 127. § (1) és (2) bek.) alapulnak. Így például a Büntetés- végrehajtási Szabályzatról szóló többször módosított 8/1979. (VI.30.) *IM* számú rendelet.

A *bv. bíró* eljárásának további részletszabályait végül a többször módosított 108/1979. (IK.8.) *IM* utasítás tartalmazza, amelyet az igazságügy-miniszter a *Be. 404. § (1) bekezdésének k/ pontjában* és a *Bv. tvr. 127. § (1) bekezdésében* kapott felhatalmazás alapján határozott meg.

Mindezek szem előtt tartásával kell választ adni arra a kérdésre, hogy a *Bv. tvr.* hivatkozott 6. §-ának (7) bekezdését lehet-e, kell-e úgy értelmezni, hogy a *bv. bírói* eljárásban a *Be.-nek* a különleges eljárásra vonatkozó általános

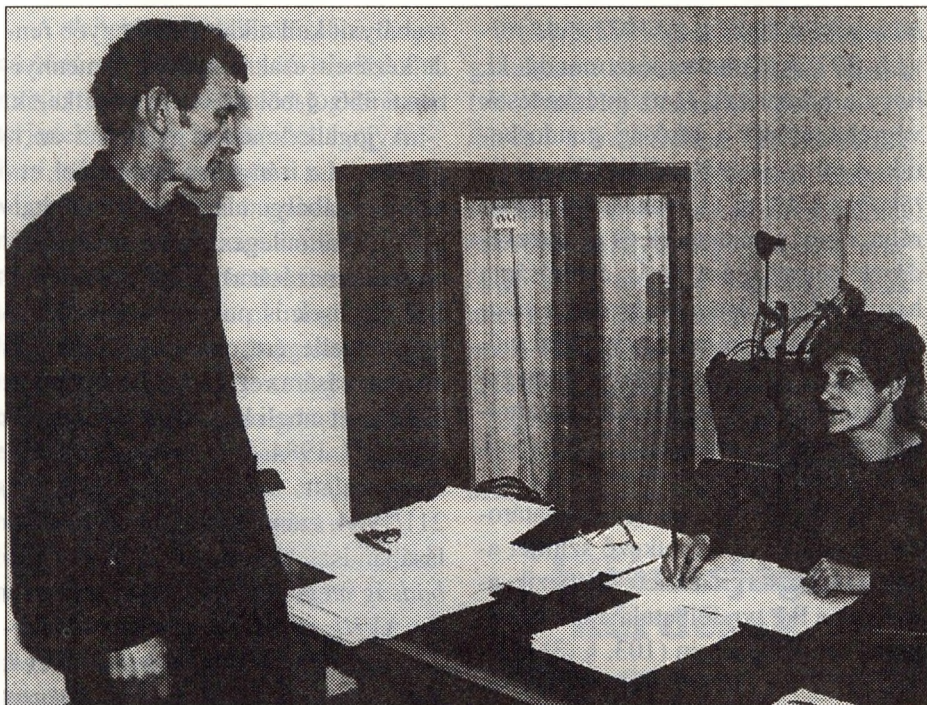
szabályait kell alkalmazni, egyéb rendelkezéseit csak annyiban, amennyiben a 356. §-ból más nem következik.

A jogalkalmazási gyakorlat az igenlő válasz irányában mozdult el, ennek jogszabályi alapja azonban vitatható. A különleges eljárás szabályainak alkalmazását a tudományos igényű értelmezések is pusztán a két eljárás hasonló jellegére, quasi jobb híján való alkalmazására vezetik vissza. A hasonló jelleget emeli ki a Legfelsőbb Bíróság a *BH. 1984. évi 12. számában 486. szám alatt* közzétett *B.törv. II. 211/1984. számú* határozatának indoklásában is: „*Minthogy a feltételes szabadság megszüntetése iránti eljárás a Be. XVIII. fejezetében foglalt különleges eljárásokhoz hasonló jellegű, nincs ok arra, hogy az ott kialakított ítélkezési gyakorlattól eltérő álláspontra foglалjon el a bíróság...*”

Vélhetően a fenti jogértelmezések által kialakított jogalkalmazói gyakorlatra utalt az Alkotmánybíróság is amikor határozata indokolásának 5. pontjában kimondta, hogy a *Be. különleges eljárásainak közös szabályai* alapján (356. § (2) bekezdés g/ pont) a bíróság határozata ellen az ügyész, a terhelt és a védő fellebbezhet. Megállapítható tehát, hogy a kérdés a jogértelmezés talán kialakult gyakorlat szintjén nyert megválaszolást. A jogalkotó ugyanis a *Bv. tvr.* vonatkozó rendelkezései körében nem hívta fel nevesítve a különleges eljárás szabályait – mint a *bv. bírói* eljárásban alkalmazandó eljárást –,

A bv. bíró dönt az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásáról

ahogyan a Be. sem sorolta fel a bv. bírói eljárásokat az egyes különleges eljárások között. A kérdésben érdemi változást a Bv.tvr-t módosító Novella sem hozott. Az egyértelmű jogi helyzet kialakítása érdekében indokolt lenne e körben *a jogdogmatikailag logikus értelmezéssel összhangban lévő joggyakorlatnak megfelelő, korrekt jogszabályi háttér megteremtése*, egy a bv. bírói eljárás speciális helyzetéből adódó sajátosságokat felölelő külön nevesített büntetés-végrehajtási eljárás szabályainak megalkotása, a büntetőeljárás rendszerébe történő egyértelmű beillesztése.

Meghallgatás

Nem vitatható, hogy a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályait mindenképpen megelőzik a Bv. tvr. speciális rendelkezései. Így a Be. 356. § (2) bekezdésének e/ pontja szerint a bíróság az iratok alapján dönt, szükség esetén meghallgatja az ügyészt, a terheltet és a védőt. Bizonyítás felvétele esetén tárgyalást tart. A korábbi szabályozás szerint a büntetés-végrehajtási bíró az elítéltet meghallgatta, de bizonyítás felvétele esetén sem tartott tárgyalást. Figyelemmel arra, hogy e körben a kontradiktórus tárgyalás le-

hetőségének kizárása indokolatlan, ezért a Bv. tvr. módosított 6. § (3) bekezdésének b/ pontja már úgy rendelkezik, hogy a büntetés-végrehajtási bíró bizonyítás felvétele esetén tárgyalást tart, megmarad e mellett a bv. bírói meghallgatás speciális eljárási formája is. Látható, hogy a szabályozás ezáltal is közelít a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályaihoz.

Kötelező

Megmarad azonban egy nagyon lényeges különbség, mégpedig az, hogy amíg a Be. különleges eljárásai körében a meghallgatás csak lehetőség, erre utal a törvény szövegében szereplő „szükség esetén” kitétel, addig a bv. bírói eljárásban a meghallgatás minden esetben kötelező, attól a bíró nem tekinthet el. Ez következik a törvény-szöveg nyelvtani értelmezéséből is, hiszen amennyiben a jogalkotó a meghallgatást a bv. bíró számára a Be. különleges eljárási szabályaihoz hasonló módon kívánta volna szabályozni, úgy azt a törvény szövegében egyértelműen kifejezésre juttatta volna. Ismeretes olyan álláspont is, amely szerint a bv. bírói meghallgatás csak abban az esetben kötelező, ha ezt a törvény az egyes bv. bírói eljárások kapcsán külön is kimeli. Ez az álláspont már csak azért is elfogadhatatlan, mivel a Bv. tvr. csak a feltételes szabadságra bocsátás (8. § (1) bekezdés, valamint a szabadságvesztés fokozatának utólagos megha-

tározása (14. § (1) bekezdés) kapcsán emeli ki külön is a meghallgatás szükségességét.

Nyilvánvaló képtelenség lenne azt állítani, hogy az összes többi bv. bírói eljárás körében – így a feltételes szabadság megszüntetése, a fenytetés elleni fellebbezés elbírálása, enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása, stb. – nem szükséges meghallgatás tartása, a bv. bíró kizárólag iratok alapján is dönthet.

Az a körülmény, hogy a jogalkotó az említett esetekben külön nevesítve is nyomatékosabbá kívánta tenni a meghallgatás tényét, nincs ellentétben a Bv. tvr. 6. § (3) bekezdés b/ pontjában írt azon meghatározással, mely szerint a bv. bíró az elítéltet meghallgatja. Olyan általános szabályról van szó, amely valamennyi bv. bírói eljárás során egyaránt irányadó. Hasonló módon azáltal, hogy a jogalkotó bizonyos esetekben (7/B. § (2) bekezdés) külön is kihangsúlyozza, hogy valamely fellebbezésnek nincs halasztó hatálya, még nem rontja le azt az általános érvényű rendelkezést, mely szerint főszabályként a végzések elleni fellebbezésnek csak abban az esetben van halasztó hatálya, amennyiben azt a törvény külön is kimondja.

Fellebbezés

A bv. bíró által meghozott határozat ellen – amint arra már utaltam – az ügyész, a terhelt és a védő fellebbezhet. Amennyiben a bv. intézeti javaslatról

eltérő bv. bírói döntés születik, az intézet a fellebbezésre jogosult ügyészhez terjesztheti elő a bírói határozat megváltoztatására irányuló fellebbezés benyújtása iránti indokolt kérelmét.

A bv. bíró előtti meghallgatás során az ügyész részvétele *fogva lévő terhelt esetében sem kötelező*, tekintettel arra, hogy egyrészt ilyen esetre nem vonatkoznak a Be. 19. §-ában a kötelező ügyészi részvétel eseteire előírt jogszabályi rendelkezések, másrészt a módosított Bv. tvr. maga is csupán lehetőségként említi az ügyész részvételét a meghallgatáson. Az ügyész döntésének függvénye tehát: ha úgy ítéli meg, hogy konkrét esetben a jogorvoslati jogosultság megalapozottabb gyakorlása érdekében szükséges, személyesen vesz részt a meghallgatáson.

Ha az ügyész a meghallgatáson nem vesz részt és a kihirdetés útján közölt határozat ellen a terhelt és a védő nem jelent be fellebbezést, úgy a meghallgatáson jelen nem lévő ügyésszel a bíró a határozatot a rendelkező rész kézbesítése útján közli. Ebben az esetben az ügyész a fellebbezést három napon belül jelentheti be. (Be. 229. §, 272. § (1) bekezdés). Egyéb esetekben a kézbesítés útján közölt határozat ellen 8 napon belül van helye fellebbezésnek.

A bírói gyakorlat szerint „*a különleges eljárásra nem vonatkoznak a vétségi eljárás szabályai, az ilyen eljárásban a tárgyaláson jelen nem volt*

ügyész részére az indoklást is tartalmazó határozatot kell kézbesíteni, az esetleges fellebbezés bejelentése végett” 134.sz. hat. BH. 1990. 4. sz.).¹¹

Az ügyész jogorvoslati jogosultságának lehetősége akár személyes jelenléte révén, akár a határozatok kézbesítése útján történő közléssel egyaránt érvényesül. Egyedül az az eset okozhat némi – nem eljárásjogi – nehézséget, amenyiben a személyesen meg nem jelenő ügyész csak rendelkező részt kap és annak tartalma ellentétes az indítványával. Ebben az esetben ugyanis vagy megpróbálja rövid úton megtudni a bírótól a határozat alapjául szolgáló indokokat, vagy ezek hiányában nyújtja be a fellebbezését, amelyet már a részletes indokok ismeretében a másodfokú bíróság területén működő ügyész a Be. 244. § (2) bekezdése alapján visszavonhat. Ez egyébként élő gyakorlat a vétségi eljárás alá tartozó ügyekben.

Felvetődik továbbá, hogy ha az ügyész nincs jelen a meghallgatás során, úgy nem gyakorolhatja a Bv. tvr. 6. § (3) bekezdés d/ pontjában szereplő azon jogát, hogy *indokolt esetben az indítványt visszavonja*. Jogsérelem azonban nem fenyeget, tekintettel arra, hogy ha az indítvány visszavonását megalapozó körülmények fennállnak, úgy azokat a bíró hivatalból köteles észlelni és az ügyészi indítványt elutasítani, az ügyész számára a fellebbezés lehetősége nyitva áll.

A védő részvétele

A különleges eljárások általános szabályai alapján az ilyen eljárásban a védő részvétele általában főszabályként nem kötelező. Ezzel összhangban mondja ki a módosított Bv. tvr., hogy *a védő az elítélt meghallgatásán jelen lehet*. Részvétele tehát az ügyészhez hasonlóan nem kötelező. A 108/1979. (IK.8.) IM számú utasítás értelmében a bv. bírói eljárásban egyes esetekben ugyanakkor meg kell idézni a védőt, nevezetesen *a feltételes szabadság megszüntetésével kapcsolatos eljárásban* a fogva lévő elítélt és a fiatalkorú védőjét (Ut. 38. § (2) bekezdés a/ pont, 93. §).

A Legfelsőbb Bíróság a már említett BH 1984. évi 12. számában 486. szám alatt szereplő B. törv. II., 211/1984. számú határozatának indokolásában rámutat, hogy a bv. bíró részéről az IM Utasításban előírt személyek megidézése mindenkor kötelező, azonban a szabályszerű idézés ellenére történt távolmaradásuk a meghallgatást és az érdemi határozat meghozatalát nem akadályozza.

Ha a bíróság elmulasztja a védő kötelező megidézését, nem valósul meg a Be. 250. §-a II. pontjának d/ alpontja szerinti feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértés. Arra ugyanis csak kontradiktórius tárgyalás tartása esetén kerülhet sor, a bv. bírói meghallgatás pedig olyan eljárási forma, amelyen a jogszabály nem a

védő mellőzhetően jelenlétét, csupán annak megidézését írja elő.

Ha a bv. bíró a fenti eljárási szabályokat megszegi, a Be. 261. §-ának (1) bekezdése szerinti eljárási szabálysértés valósulhat meg, ha az eljárási szabálysértés a meghozott határozatot lényegesen befolyásolta. Azonban még ebben az esetben sem kerülhet sor a bv. bíró által hozott első fokú határozat hatályon kívül helyezésére. A Bv. tvr. 6. § (4) bekezdése értelmében a bv. bíró végzése elleni fellebbezést a megyei (fővárosi) bíróság másodfokú tanácsa *a vétségi eljárásban történő elintézésre vonatkozó eljárási szabályok* (Be. X. fejezet IV. cím) szerint bírálja el.

A Be. 275. §-ának (1) bekezdése szerint a Be. 261. §-ának (1) bekezdésében foglalt mérlegelést igénylő eljárási szabályszegés esetén az első fokú ítélet hatályon kívül helyezésének nincs helye. Amennyiben tehát a bíróság elmulasztja a védő kötelező megidézését (az IM utasításban előírt esetekben), hatályon kívül helyezést nem eredményező eljárási szabálysértést követ el. Figyelemmel arra, hogy a bv. bírói meghallgatás során a védő részvétele nem kötelező, felmerül a kérdés, *hogy ki kell-e a bv. bírónak rendelnie az elítélt számára védőt?* Ismeretes olyan álláspont is, mely szerint nem ellentétes a törvény szövegével, amennyiben a bv. bíró a kirendelést mellőzi, csupán a meghatalmazott védő értesítésére szorítkozik. Véleményem szerint ez a megközelítés vitatható, mivel a védő „részét vehet”, ehhez azonban olyan

helyzetben kell lennie, hogy dönthesen a részvétel tárgyában. Ha nem értesítik, a joga gyakorlása eleve lehetlenné válik. Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró köteles tárgyalást tartani.

Gyakorlati problémák

Gyakorlati problémaként merülhet fel e körben, hogy mikor minősül valamely eljárási cselekmény foganatosítása bizonyításnak, *mi az az elhatárolási szempont, amely a meghallgatás vagy a tárgyalás irányába billenti a mérleg nyelvét.* A kérdés mindig csak esetenként és a konkrét ügyre vonatkozóan dönthető el. Így például ha az elítéltek a bv. bíró kérdéseket tesz fel vagy a nevelőt arra vonatkozóan hallgatja meg, amit a nevelői vélemény tartalmaz, mintegy annak alátámasztásaként, kiegészítése céljából, a *meghallgatás* tárgykörébe tartozik. Abban az esetben, ha ugyanazt a nevelőt valamely tényre, az elítélt valamely cselekvőségére nézve hallgatja meg, ebben az esetben *tanúkénti meghallgatásra* kerül sor, amely bizonyítás felvételét jelenti, s mint ilyen, már a tárgyalás körébe tartozik.

A bv. bíró *egyesbíróként* jár el, tárgyalás tartása esetén – amint arra a Bv. tvr. Novellájához fűzött miniszteri indokolás rámutat – eljárására, az érintett személyek részvételére, a tárgyalás nyilvánosságára, stb. az egyesbírónak a vétségi eljárásban tartott tárgyalására vonatkozó szabályok az irányadóak. A

miniszteri indokolás szerint *önmagában az a tény, hogy a bv. bíró a tárgyalást a bv. intézetben tartja, nem alapozza meg a nyilvánosság kizárását.* Így tehát érvényesülnek a tárgyalás nyilvánosságának (Be. 11. §) általános szabályai. Így például ha látogatási idő alatt kerül sor tárgyalás tartására, a terhelt hozzátartozója kérheti a tárgyaláson való részvétel lehetőségének biztosítását. A tárgyalás nyilvánossága azonban nem jelenti azt, hogy az elítélt kérheti, a tárgyaláson ott lehessen a hozzátartozója *egyéb esetekben* is. Az ilyen lehetőség a tárgyalás nyilvánosságának olyan értelmű kiterjesztését jelentené, amely már ellentétes lenne a törvény szellemével.

E körben felmerült az a kérdés is, hogy a bv. bíró a meghallgatást, illetőleg a tárgyalást *fogva lévő terhelt esetében tarthatja-e a bv. intézeten kívül?* Ha ugyanis a meghallgatásra illetőleg a tárgyalásra a megyei (fővárosi) bíróság épületében kerül sor, úgy elkerülhetőek lennének a tárgyalás nyilvánosságával kapcsolatos értelmezési nehézségek. A törvény kétségtelenül kategorikusan fogalmaz, a kérdés megválaszolásához azonban közelebb juthatunk, ha a jogalkotó elhatározásának *szándékát* vizsgáljuk. Amikor a Novella úgy rendelkezett, hogy fogva lévő elítélt esetében a bv. bíró a meghallgatást, illetőleg a tárgyalást a bv. intézetben tartja, abból a realitásból indult ki, hogy a fogva lévő elítéltek a bv. bírói meghallgatása, illetőleg tárgyalása céljából a megyei (fővárosi) bíróság épüle-

tébe való előállítására indokolatlan munkaterhet jelentene a bv. intézet számára. Garanciális érdekek tehát akkor sem sérülnek, ha az elítélt meghallgatására akár a bv. intézetben, akár a megyei bíróság épületében kerül sor.

Az eddigiekből is látható, hogy a bv. bírói eljárás helyzetének tisztázatlansága a bekövetkezett jogszabályi változások tükrében számos kérdést vet fel, s vélhetően a jövőben is az eltérő értelmezések talaján kialakult eljárásjogi problémák forrását képezheti. Vitathatatlan azonban, hogy a bv. bírói eljárás lényegét tekintve a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó sajátos büntetés- végrehajtási eljárás, amelyre a speciális szabályokon túl a Be. általános rendelkezései az irányadóak. Adott esetben a Be. és a Bv. tvr., illetve más jogszabályok gondos egybevetése után tudunk csak állást foglalni abban, hogy a Be. valamely rendelkezése alkalmazható-e a bv. bírói eljárásban. Ha az említett feladatai mellé a bv. bírósági felügyeleti feladatokat (vizsgálat, ellenőrzés, nyomozás, tényfeltárás stb.) is kapna – amelyek egyébként nem egyeztethetők össze jelenlegi rendszerünkben a bírói funkcióval –, abban az esetben az ún. *bírói garancia szerepe* nem érhetné el a mai fokot, méginkább nem a bíróság eljárására jellemző alapelvek szerint dőlne el alapvető jogkérdé-

sek. A legfontosabb kérdésekben ugyanakkor (pl. a szabadságelvonás, jogkorlátozás meddig tartson, jogkérdésben vita stb.) alkotmányjogi szempontból sem szabad a bírói utat mellőzni. Ezekben viszont *valódi* bírói döntésekre van szükség, s emiatt nem szabad a bv. bírót sem „bírói magasságából” leemelni. Azért, mert néhány dél-európai országban – egyébként történelmük általuk is megbélyegzett időszakában – kialakítottak egy ettől eltérő megoldást, ami a kezelési ideológiával még néhány országban megerősödött, nem biztos, hogy nálunk is jó lenne. Amire nincs történelmünkben tapasztalat, ami nem illeszkedik kialakult igazságszolgáltatási rendszerünkbe, az nálunk a legtöbb esetben alkalmatlannak bizonyult. Nem is szólva arról, hogy azokban az országokban is a bv. bírónak nem bírói funkcionálása a kezelési ideológia csődjével egy időben visszavonulóban van. Ideje, hogy a bv. bíróságnak ne más, így adminisztratív, felügyeleti, stb. feladatokat kapjon, hanem bíróit; *megkapja azt az igazságszolgáltatási rangot*, amely az alkotmányosan független bíróságot megilleti. Így töltheti be valódi szerepét.

Dr. Vókó György

Jegyzetek

1. A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló, az 1982. évi 22., az 1984. évi 21., az 1987. évi 9. számú törvényerejű rendelettel, az 1989. évi LVI. törvénnyel, valamint az 1993. évi XXXII. törvénnyel módosított 1979. évi II. számú törvényerejű rendelet miniszteri indoklása.

2. **DR. KABÓBI CSABA:** A bírósági büntetés-végrehajtási jog továbbfejlesztése című tanulmánya. Kézirat. 32. oldal.

3. V.ö.: **PLAWSKI, S.:** Les tribunaux pénitentiaires en Europe. A fegyházi bíróságok Európában. Revue Pénitentiaire et de Droit Pénal 1985. évi 2. szám 127-139. oldal.

4. V.ö.: **FRANCO DELLA CASA:** Il juge del application des peines: fra sviluppo e declino. A büntetés-végrehajtási bíró intézményének franciaországi elterjedése és hanyatlása. Rivista Italiana di Diritto e Processo Penale 1985. évi I. száma 41-83. oldal.

V.ö.: **FRANCO DELLA CASA:** le juge del application des peines: dall assedio alla liberazione (1975-1983). A büntetés-végrehajtási bíró: a szabadításra korlátozva (1975-1983), Rivista Italiana di Diritto e Procedura Penale 1985. évi I. szám 425-458. oldal.

5. V.ö.: **ALFRED DE SMET:** Az új büntetőjog

hozzánk is elérkezett: Egy új büntetőjogi törvénytervezet margójára. Revue de Droit Pénal et de Criminologie 1987. évi 2. szám 109-155. oldal.

6. Idézte: **ROBERT MAC LENNAN:** Crisis in the prisons. Válság a nagy-britanniai börtönökben. Comtemporary Review, 1986. évi 3. szám 198-204. oldal.

7. **DR. BERKES GYÖRGY:** Vitás kérdések a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában (I. rész) Magyar Jog XXVI-II. évfolyam, 1981. évi 2. szám 117. oldal.

8. U.o.

9. A büntető ügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bírósági büntetés-végrehajtási csoportra és a bírósági gazdasági hivatalra háruló feladatokról szóló, a 108/1985. (IK.4.) IM számú és a 121/1987. (IK. 1982.2.) IM számú utasításokkal módosított 108/1979. (IK.8.) IM számú utasítás.

10. A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi II. számú törvényerejű rendelet módosításáról szóló 1993. évi XXXII. törvény 7. §-ához fűzött miniszteri indokolás 2. pontja.

11. **BÁRD KÁROLY-PUSZTAI LÁSZLÓ:** A büntetőeljárás kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1993. 448. oldal.

Minden kedves
olvasónknak kellemes
karácsonyi ünnepeket és
boldog új esztendőt
kívánunk!